

เส้นทางของ “วิจัยการแสดง” ในประเทศออสเตรเลีย

ธัญพร กิตติกิจ

อาจารย์ ดร.

หลักสูตรศิลปการแสดง แขนงวิชาการละคร

ประธานหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิตสาขาศิลปการแสดง,

คณะศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

E-mail: tanaki@kku.ac.th

บทคัดย่อ

วงวิชาการด้านศิลปการแสดงของออสเตรเลียมีความตื่นตัวเป็นอย่างมาก ต่อ Performance Research หรือ วิจัยการแสดง โดยตลอดระยะเวลาเกือบ 25 ปีที่ผ่านมาศิลปการแสดงได้ถูกขับเคลื่อนให้มีมาตรฐานในฐานะของงานวิจัย เกิดการตั้งคำถาม การวิพากษ์ และการยอมรับงานวิจัยที่มีปฏิบัติการหรือ กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเป็นวิธีวิจัยและอยู่ในฐานะผลลัพธ์ของงาน วิจัยในการศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาศิลปการแสดง การเติบโตของ วิจัยการแสดงนี้เกิดขึ้นจากหลากหลายปัจจัย อาทิ การจัดตั้งองค์กรทางศิลป การแสดงเพื่อต่อรองและสร้างความเข้าใจ, ทฤษฎี Performance Studies, นโยบายของรัฐบาลออสเตรเลีย และความสนใจของศิลปินนักวิชาการออสเตรเลียเอง บทความวิชาการชิ้นนี้ศึกษาที่ไปที่มาของลักษณะการวิจัยทางศิลปการแสดง ของออสเตรเลีย โดยคัดสรรประเด็นต่างๆ จากแหล่งอ้างอิงที่สำคัญคือ Australasian Drama Studies Association (ADSA) องค์กรที่ได้กำหนดนโยบายและ คุณลักษณะของวิจัยการแสดง และแนวโน้มที่งานวิจัยด้านศิลปการแสดงจะถูก ขับเคลื่อนไปในทิศทางของ Practice-led Research ต่อไป

คำสำคัญ: ADSA, ออสเตรเลีย, ศิลปะการละคร, วิจัยการแสดง, การแสดงศึกษา

Observing the trend: Performance Research in Australia

Tanatchaporn Kittikong

Ph.D., Lecturer,

Instructor & Lecturer in Performing Arts and Theatre,

Chairman of Performing Arts Program,

Faculty of Fine and Applied Arts, Khon Kaen University.

E-mail: tanaki@kku.ac.th

Abstract

Performance as Research (PaR) has been rapidly developed and accepted within Australian Higher Education. For the last 25 years, the standard of research in the field of performing arts especially theatre and performance has been progressed and recognized by Australian Research Council. Performance research derived from various influences such as performance studies, Australian policy in education, and the group of Australian artists-researchers in academia. Although, it has also been questioning and criticizing by academics and professionals in and out of the field. Presently, performative research is a popular practice under Australian PhD and Doctoral degree in performing arts. This article intends to explore the characteristics of Performance Research in Australia based on Australasian Drama Studies Association (ADSA) policy, as well as the current trend of research in performing arts that is driven to performative research known as ‘Practice-led Research’.

Keywords: ADSA, Australia, Theatre & Drama, Performance Research, Performance studies

บทนำ

ในช่วงระยะเวลา 25 ปีที่ผ่านมา การศึกษาของประเทศออสเตรเลียได้ถูกขับเคลื่อนด้วยการวิจัยอย่างมีนัยสำคัญ สืบเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลออสเตรเลียในช่วงปี ค.ศ.1980 ภายใต้การปฏิรูปที่รู้จักกันในนาม Dawkins Reform ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับอุดมศึกษาที่เรียกว่า Unified National System of Higher Education (UNS) โดยให้มหาวิทยาลัยควบรวม College of Advanced Education (CAE) หรือ วิทยาลัยอาชีพ อาทิ วิทยาลัยครู, วิทยาลัยพยาบาล, วิทยาลัยเทคนิค และ วิทยาลัยศิลปะที่ให้ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงเข้าไว้ภายใต้มหาวิทยาลัย บริหารจัดการแบบอุดมศึกษา และปรับเปลี่ยนวุฒิให้เป็นปริญญาตรี Harrold (1991) กล่าวว่า การปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อที่จะช่วยให้ออสเตรเลียก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็วขึ้น และสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ โดยอาศัยการรวมตัวของสถาบันการศึกษาเพื่อยกระดับการศึกษาและการยอมรับจากนานาชาติ Sullivan (2010, pp. 43-45) อธิบายเพิ่มว่า รัฐบาลออสเตรเลีย ณ ขณะนั้น เล็งเห็นว่าการศึกษาระดับอุดมศึกษาและและระบบการศึกษาแบบ CAE เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปด้านเศรษฐกิจจุลภาค (micro-economic) ที่สำคัญ โดยคาดหวังให้มหาวิทยาลัยผลิตทรัพยากรมนุษย์เพื่อสนับสนุนระบบเศรษฐกิจและพร้อมที่จะตอบสนองนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจโดยตรงและอย่างทันท่วงที

การกลายสภาพจากวิทยาลัยเฉพาะด้านทางศิลปะการแสดงให้อยู่ภายใต้มหาวิทยาลัย¹ ก่อให้เกิดผลที่น่าสนใจตามมามากมาย ในมุมหนึ่งนั้นเป็นผลดีต่อสาขาศิลปะการแสดงที่ได้รับการยกระดับวุฒิการศึกษาเป็นปริญญาตรีและมี

¹ อาทิเช่น National Institute of Dramatic Arts (NIDA) ปัจจุบันอยู่ภายใต้ University of New South Wales, Victorian College of the Arts (VCA) ปัจจุบันอยู่ภายใต้ University of Melbourne และ Western Australian Academy of Performing Arts (WAAPA) ปัจจุบันอยู่ภายใต้ Edith Cowan University เป็นต้น

สิทธิในการขอรับทุนสนับสนุนด้านการวิจัยจากมหาวิทยาลัยและแหล่งทุนภายนอกได้อีกด้วย แต่ในอีกมุมหนึ่ง เกิดการตั้งคำถามในด้านการขับเคลื่อนองค์ความรู้เชิงวิชาการผ่านงานวิจัยทางศิลปะการแสดงว่าจะเป็นไปอย่างไรถึงแม้ว่าศิลปิน-อาจารย์ด้านศิลปะการแสดงจะมีความเห็นตรงกันว่ากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะการแสดงนั้นเป็นที่มาขององค์ความรู้ และสามารถเทียบเท่าได้ในหลักการและจุดมุ่งหมายของการวิจัยในศาสตร์อื่นๆ แต่ก็ยังคงเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันแพร่หลาย โดยมหาวิทยาลัยมักเรียกร้องให้นักวิชาการศิลปะการแสดงตอบคำถามให้ได้ก่อนว่า มาตรฐานของกระบวนการวิจัยทางด้านศิลปะการแสดงคืออะไร? Smith และ Dean (2010, p.25) เชื่อว่าความเคลือบแคลงสงสัยต่อการวิจัยในสายวิชาศิลปะการแสดง เป็นผลมาจากการที่กระบวนการสร้างสรรค์และผลงานศิลปะนั้นไม่สามารถวัดและประเมินผลได้โดยมีมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด ซึ่งต่างจากการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และวิจัยเชิงปริมาณ

Richards (2009, p.165) กล่าวว่า ศิลปะการละคร (Drama & Theatre) ก่อนการปฏิรูปการศึกษา (UNS) นั้น มักจะไม่ถูกพิจารณาว่าเป็นศาสตร์ทางศิลปกรรม (Creative Arts Discipline) แต่จะอยู่ภายใต้มนุษยศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ ผลงานวิชาการทางด้านศิลปะการละครจึงอยู่ในรูปแบบของวรรณกรรม อาทิ บทวิจารณ์ผลงานละครที่เกิดขึ้นในวงการวิชาชีพ การทำงานในด้านการประพันธ์บทหรือวิเคราะห์โครงสร้างบทละคร เป็นหลัก ดังนั้นรูปแบบของงานวิชาการทางศิลปะการละครจึงยังถูกจำกัดขอบเขตในเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น ในช่วงเวลาเดียวกันกับการปฏิรูปการศึกษา ความสนใจของนักวิชาการด้านศิลปะการละครมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น แนวคิดที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ (Experiential), แนวคิดเชิงบูรณาการข้ามศาสตร์ (Interdisciplinary approach) และข้ามวัฒนธรรม (Intercultural approach), การเรียนรู้ผ่านฐานกาย (Embodied Learning) ส่งผลต่อการขยายมุมมองเชิงวิชาการด้านศิลปะการละครอย่างมีนัยสำคัญ

บทบาททางการหาพื้นที่เชิงหลักการให้กับ วิทยการแสดง ของออสเตรเลีย นั้นเกิดขึ้นอย่างชัดเจนผ่านองค์กรที่มีชื่อว่า Australasian Association for Theatre, Drama and Performance Studies² หรือ ADSA ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดย Phillip Parson³ ในปี 1977 โดยเปลี่ยนชื่อจากเดิมเป็นชื่อที่ใช้ในปัจจุบันเมื่อปี 2003 เพื่อสะท้อนถึงความหลากหลายของศิลปะการละครภายใต้มิติของการแสดง จากอิทธิพลของ Performance Studies โดยมีสมาชิกเป็น นักศึกษานักวิชาการ นักวิจัย และศิลปินทางด้านศิลปะการละครและศิลปะการแสดง ดังนั้น จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจหากจะกล่าวว่า ผู้ขับเคลื่อนหลักทางด้าน Performance as Research (PaR) ของออสเตรเลียส่วนใหญ่นั้นเป็นนักวิชาการและศิลปินทางด้านศิลปะการละคร

ทิศทางและพัฒนาการของวิทยการแสดงในประเทศออสเตรเลียจึงมีความน่าสนใจ เนื่องจากเป็นผลอันเกิดจากปัจจัยหลายด้าน ทั้งในส่วนของนโยบายจากรัฐบาลออสเตรเลียและการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัย การขับเคลื่อนเชิงวิชาการโดยกลุ่มศิลปินนักวิชาการศิลปะการละคร เช่น ADSA รวมถึงวิวัฒนาการและอิทธิพลของชุดความคิดจากทฤษฎี Performance เป็นเหตุให้พัฒนาการการวิจัยในรูปแบบที่เรียกว่า Performance Research มีความชัดเจนมากขึ้นเรื่อยๆ และเป็นกระบวนการสำคัญในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านศิลปะการแสดงของประเทศออสเตรเลียในปัจจุบัน

เส้นทางของ “วิทยการแสดง” ในออสเตรเลีย

รายงานของ Strand (1998) รายงานเล่มสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจสถานการณ์ของงานวิจัยทางด้านศิลปะสร้างสรรค์ (Creative Arts) ของออสเตรเลียในช่วงหลังปฏิรูปการศึกษาถึงปี ค.ศ. 1997 ชี้ให้เห็นถึงปัญหา

² เดิมมีชื่อว่า Australasian Drama Studies Association

³ อาจารย์ด้านศิลปะการละครของ University of New South Wales

ที่พบหลายประการในเชิงนโยบายและปฏิบัติ โดยแบ่งประเด็นหลักๆ ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ การยอมรับผลงานสร้างสรรค์ว่าเป็นผลลัพธ์ของการวิจัยศิลปะ, การสนับสนุนและส่งเสริมทุนวิจัยทางด้านศิลปะ และการพัฒนาระบบการจัดการเพื่อสนับสนุนนักวิจัยและการเก็บข้อมูลผลงานสร้างสรรค์ (Wilson, 2011) ซึ่งยังเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของวิจัยการแสดงอีกด้วย ช่วงเวลาการเติบโตของ PaR สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ช่วง โดยได้เพิ่มเติมจาก Richards (2009) ที่สรุปเอาไว้ ในบทความ Performance as Research in Australia 1988-2007 ดังนี้

• ช่วงที่ 1 (1988-1994) รวมตัว

ช่วงเวลาที่การวิจัยทางศิลปะการละครและศิลปะการแสดงยังไม่ได้รับการยอมรับจากวงการวิชาการในระดับอุดมศึกษา ในปี 1992 Australasian Drama Studies Association (ADSA) ได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อกำหนดแนวทางและนโยบายทาง Performance as Research และได้เผยแพร่สู่สาธารณะอย่างชัดเจนในปี 1994

• ช่วงที่ 2 (1995-1998) กำหนดมาตรฐาน

ช่วงเวลาแห่งการวิพากษ์และอภิปรายระหว่างกระบวนการสร้างสรรค์และผลงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากการวิจัยแบบปฏิบัติการทางศิลปะ และการวิจัยภายใต้ฐานความคิดแบบวิทยาศาสตร์ ADSA ได้กำหนดนโยบายสนับสนุนให้ผลงานศิลปะการแสดงเทียบเท่ากับผลลัพธ์ของงานวิจัยได้ มีการจัดรางวัลสำหรับงานวิจัยสร้างสรรค์ทางศิลปะการแสดงที่รู้จักกันในนาม Phillip Parsons Prize ให้แก่นักวิจัยหน้าใหม่ แต่สถานการณ์ในปี 1997 กระทรวงศึกษาออสเตรเลีย นำโดย Amanda Vanstone ได้ประกาศกฎระเบียบวิธีการและประเภทการเผยแพร่งานวิจัย จาก 22 กลุ่มให้เหลือเพียง 4 กลุ่มคือ หนังสือ, บทหนึ่งในหนังสือ, บทความวิชาการในวารสารวิชาการ และงานวิชาการที่นำเสนอในการประชุมสัมมนา เท่านั้น ซึ่งทำให้การต่อรองของผลงานอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น การออกแบบ สิทธิบัตร และงานศิลปะ ต่างได้รับผลกระทบ

อย่างมาก

• ช่วงที่ 3 (1999-2007) แทรกซึมและสร้างความเชื่อมั่น

ช่วงเวลาแห่งคลื่นใต้น้ำที่ขับเคลื่อนโดยฟันเฟืองเล็ก ๆ นักวิชาการศิลปะการแสดงในมหาวิทยาลัยต่างผลักดันให้เกิดการรับรู้และเข้าใจลักษณะการวิจัยทางศิลปะการแสดงภายในมหาวิทยาลัยของตนโดยเป็นไปในทิศทางเดียวกันทั่วประเทศ ได้รับแรงสนับสนุนที่สำคัญจาก ADSA เกิดการกำหนดนิยามและมาตรฐานของวิชาการแสดงขึ้นเป็นนโยบายประจำมหาวิทยาลัยนั้น ๆ ในช่วงเวลานี้นักคณะกรรมการการวิจัยแห่งออสเตรเลีย (Australian Research Council หรือ ARC) ได้จัดตั้งกรรมการทางมนุษยศาสตร์และศิลปะ (Humanities and Creative Arts) ขึ้น โดยยอมรับวิธีการศึกษาและการวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษาศาสาศิลปกรรมที่ใช้ทักษะปฏิบัติการ กระบวนการสร้างสรรค์ และผลงานสร้างสรรค์เป็นงานวิจัย การขอทุนจากสำนักคณะกรรมการการวิจัยแห่งออสเตรเลียเองมีแนวโน้มประสบความสำเร็จสูงขึ้น และ Queensland University of Technology ได้รับการสนับสนุนจากสำนักคณะกรรมการการวิจัยแห่งออสเตรเลียให้จัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศทางศิลปะสร้างสรรค์และนวัตกรรม ภายใต้ชื่อ Centre of Excellence for Creative Industries and Innovation ในส่วน ADSA เองได้เริ่มรวบรวมฐานข้อมูลของผลงานละครจากโรงละครแห่งชาติและสถานที่สำคัญอื่น ๆ กลายเป็นฐานข้อมูลทางด้านศิลปะการแสดงที่รู้จักกันในนาม AusStage

• ช่วงที่ 4 (2008-2012) เผยแพร่และเน้นย้ำความเข้าใจ

ช่วงเวลา 2007 เป็นต้นไปนั้น วิจัยการแสดง ในออสเตรเลียเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้นเรื่อย ๆ มีนักวิชาการออสเตรเลียรุ่นใหม่ที่เป็นทั้งศิลปินและนักวิจัยเข้ามาสู่ระบบของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามากขึ้น นักวิจัยเองก็พยายามกำหนดแนวทางของ PaR ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเองมากขึ้น และต่อเนื่องไปยังรูปแบบการวิจัยที่ชัดเจนขึ้น คือ Practice-led Research ปี 2008 สภาการเรียนรู้และการสอนออสเตรเลีย (Australian Learning & Teaching Council) ได้จัดทำหนังสือคู่มือ Dancing between diversity and consistency: Refining

Assessment in Postgraduate Degree in Dance เพื่ออธิบายวิธีการประเมินผลงานระดับบัณฑิตศึกษาทางด้านนาฏศิลป์ที่มีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะหรือกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย ถัดมาในปี 2009 มีบทความและหนังสือจากนักวิชาการออสเตรเลียที่เกี่ยวข้องกับวิจัยการแสดง โดยมีลักษณะที่ลึกลับทางวิธีการวิจัย เช่น Practice-led Research, Research-led Practice in the Creative Arts โดย Smith และ Dean (2009) ที่ได้รวบรวมนักวิชาการทางศิลปะการแสดงของออสเตรเลียมาร่วมเขียนบทความเกี่ยวกับ Practice-led Research และปี 2012 หนังสือ Live Research: Methods of Practice-led Inquiry in Performance ได้รวบรวมบทความจากงานวิจัยสร้างสรรค์ที่ใช้วิจัยแบบ Practice-led Research ของนักวิชาการออสเตรเลียรุ่นใหม่ที่มีแนวโน้มไปทางด้านการปฏิบัติในการวิจัย รวมถึง สำนักงานการเรียนรู้และการสอนโดยรัฐบาลออสเตรเลีย (Office for Learning and Teaching) ได้ผลิตคู่มือที่เกี่ยวข้องกับวิธีการตรวจประเมินงานวิจัยสร้างสรรค์ทางศิลปะในระดับปริญญาเอกด้วย (Examining Doctorates in the Creative Arts: A Guide)

วิจัยการแสดง และ Performance Studies

Richards (2009, pp.165-166) ตั้งข้อสังเกตว่า การเกิดขึ้นของทฤษฎี Performance Studies ถือเป็นอิทธิพลสำคัญที่ทำให้กระบวนการทัศนทางศิลปะการแสดงมีพื้นที่เพิ่มขึ้น ทำให้องค์ความรู้ทางศิลปะการละครและศิลปะการแสดงมีพัฒนาการอย่างชัดเจน โดยมีรากฐานสนับสนุนมาจากมานุษยวิทยา สังคมวิทยา และยังเชื่อว่าจะช่วยให้ความเป็นศิลปกรรมเติบโตอีกด้วย Performance Studies จึงถือเป็นอีกหนึ่งทฤษฎีที่ส่งเสริมและพัฒนางค์ความรู้ทางด้านศิลปะการแสดง โดยให้กระบวนการปฏิบัติ (practice) เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับการทำวิจัยศิลปะการแสดง แนวคิดนี้จึงเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับการกำหนดทิศทางของงานวิจัยด้านศิลปะการแสดงของประเทศออสเตรเลียในปัจจุบัน

ในวิจัยการแสดงนั้น นักวิจัยจำเป็นที่จะต้องเข้าใจลักษณะและบริบทต่าง ๆ ของเหตุการณ์ หรือ ปรากฏการณ์ และส่วนเกี่ยวพันต่าง ๆ ในกระบวนการที่อยู่ภายใต้นิยามที่เรียกว่า Performance หรือ การแสดง นักวิจัยนั้นจำเป็นที่จะต้องมีความรู้เบื้องต้นที่สนับสนุน ส่งเสริมการวิจัย โดยเฉพาะองค์ความรู้ทาง Performance Studies ซึ่งได้รับอิทธิพลจาก Structuralist, Post-structuralist ผสมผสานไปพร้อมกับ มานุษยวิทยา ชาติพันธุ์วิทยา ปรากฏการณ์วิทยา สังคมและวัฒนธรรมศึกษา สัญลักษณ์ศาสตร์ สตรีนิยม ที่ขยายผลให้นักวิจัยสามารถทำความเข้าใจ ปรากฏการณ์ ที่เรียกว่า การแสดง ผ่านแง่มุมต่าง ๆ อาทิ โครงสร้างและรูปแบบวิธีการ, หลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง, คำนิยามหรือการตีความเชิงสัญลักษณ์ และการสื่อสารในลักษณะอื่นๆ ที่จะกลายมาเป็นวิจัยได้

ADSA ได้หยิบยิบนิยามของคำว่า Performance (การแสดง) จากมุมมองของ Performance Studies โดยขยายความเพื่อชี้ให้เห็นว่า กระบวนการปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นศิลปะการละครหรือศิลปะการแสดงใด ๆ ก็ตามนั้นสามารถพิจารณาผ่านการกระทำได้ในฐานะผลผลิตทางวัฒนธรรม ขยายพื้นที่ทางศิลปะการแสดงที่สัมพันธ์กับความเป็นมานุษยวิทยา และสนับสนุนความเป็นทักษะปฏิบัติที่อยู่ในการกระทำของมนุษย์ อาทิ

- Performance คือเหตุการณ์ทางสังคม (ความสัมพันธ์ ความหมาย ในบริบททางสังคม)
- Performance เป็นสิ่งที่ฝังและอยู่ในกายสัมผัส (embodied experiences, ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นภายในกายและใจของนักแสดง, ผู้สร้างสรรค์, และผู้ชม)
- Performance เกิดขึ้นได้ด้วยองค์ประกอบของพื้นที่ และเวลา (ปรากฏการณ์เชิงสัญลักษณ์กับความหมายของพื้นที่, พื้นที่ทางกายภาพและเวลากำหนดบริบทความสัมพันธ์)
- Performance เป็นกระบวนการ (เกิดขึ้นภายใต้ช่วงเวลาใด ช่วงเวลาหนึ่ง มีผลต่อผู้สร้างสรรค์และผู้ชม, ความสัมพันธ์

ระหว่างผู้สร้างสรรค์กับกระบวนการสร้างสรรค์)

- Performance เป็นการแสดงออกให้เห็นและรับรู้ได้ (การแสดงถูกออกแบบมาเพื่อจัดแสดง หรือสามารถอยู่ร่วมกับผู้ชมได้)
- Performance มีความหลากหลายในรูปแบบ (รูปแบบของการสื่อสาร, พื้นที่, รูปร่าง, เสียง, สี, จังหวะ, เรื่องราว ที่ไม่สามารถควบคุมแบบแยกส่วนออกจากกันได้ มีการไหลวน และเชื่อมต่อกันเป็นพลวัตสำคัญของการแสดง)
- Performance สะท้อนเสียงอันหลากหลาย (ถอดรื้อโครงสร้างและวิพากษ์การตีความภายใต้ชุดความคิดที่หลากหลาย)
- Performance เป็นสื่อกลางระหว่างสัญลักษณ์และความหมาย (กระบวนการกำหนดสัญลักษณ์และก่อนเกิดสัญลักษณ์, การต่อรองและเลือกสรรได้ด้วยข้อตกลงต่างๆ)
- Performance ให้ความหมายหลายนัยยะ (ความหมาย หลากหลาย, ด้วยบทบาทหน้าที่ที่หลากหลายหรือภูมิหลังที่ต่างกัน, การตีความในฐานะนักแสดง ผู้กำกับ และคนดู เป็นต้น)
- Performance เป็นการเปรียบเทียบ (กลุ่มความหมายที่แทนค่าด้วยสิ่งต่างๆ หรือคุณลักษณะต่างๆ)
- Performance แตกต่างกันได้ด้วยเงื่อนไขและองค์ประกอบทางศิลปะ (ความละเอียดและความแม่นยำ, การเรียบเรียง, ความเข้มข้นในการเชื่อมโยง, ขอบเขตของความคิดและความรู้)
- Performance ถูกรับรู้ได้หลากหลายตามบริบทของสถานการณ์ (จุดยืนของผู้สังเกตการณ์, นักวิจัยและผู้ปฏิบัติเกิดความรู้ในระดับลึกหรือความสัมพันธ์กับบทบาทที่ตนได้รับ เช่น มุมจากนักแสดง ผู้ชมและผู้สังเกตการณ์) (Richards, 1995)

จุดมุ่งหมายหลักของการขยายความ “ศิลปะการละคร” ผ่านมิติของ Performance Studies ก็เพื่อแสดงถึงพื้นที่อีกพื้นที่หนึ่งของทักษะปฏิบัติทางศิลปะการละคร ซึ่งโดยมากมักขึ้นอยู่กับพื้นฐานของวรรณกรรม การวิเคราะห์ และตีความในแนวทางของสัญวิทยา (Semiology) ให้มุ่งเน้นไปในเรื่องของปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ และกระบวนการการสร้างสรรค์แทน ทำให้การวิจัยทางด้านศิลปะการละครได้ขยายฐานองค์ความรู้ได้มากขึ้นในเชิงศิลปกรรม (Creative Arts) มากกว่าการตีความทางภาษาในเชิงวรรณกรรม โดย Hadley (2013) ยังได้ยกตัวอย่างหัวข้อ หรือลักษณะของหัวข้อ ที่อาจจะเป็นขอบเขตของการทำวิจัยศิลปะการแสดงได้ เช่น

**ตารางที่ 1: ความสัมพันธ์ของหัวข้อวิจัยทางการแสดงและ
ทฤษฎี Performance**

หัวข้อวิจัยศิลปะการแสดง อาจเกิดได้จาก	ภายใต้มุมมองของ Performance
ช่วงใดช่วงหนึ่ง ตอนใดตอนหนึ่งในกระบวนการของการแสดง ความเชื่อมโยง หรือ ความไม่ต่อเนื่องสัมพันธ์กัน ในขั้นตอนการฝึกหัดหรือฝึกซ้อม	Performance คือ กระบวนการ/ Performance เกิดขึ้นโดยมีองค์ประกอบของพื้นที่และเวลา
การแยกย่อยขององค์ประกอบทางการแสดงที่สามารถเห็นได้	Performance แตกต่างกันได้ด้วยเงื่อนไขและองค์ประกอบทางศิลปะ / Performance เป็นการแสดงให้เห็นและรับรู้ได้
การพิจารณารูปแบบและทักษะเฉพาะของนักแสดงภายใต้เงื่อนไขหรือบริบทต่าง ๆ การสังเกต วิเคราะห์ และ ประเมินแผนหรือกระบวนการสร้างสรรค์ หรือเทคนิควิธีการใหม่ ๆ เช่น การเคลื่อนไหวร่างกาย หรือ การออกเสียง เป็นต้น	Performance เป็นสื่อกลางระหว่างสัญลักษณ์และความหมาย / Performance เป็น สิ่งที่มีฝังอยู่ในกาย (embodied)/

หัวข้อวิจัยศิลปะการแสดง อาจเกิดได้จาก	ภายใต้มุมมองของ Performance
- วิธีการนำเสนอ/สร้างสรรค์ผลงานที่แตกต่างออกไปจากตัวบทเดียวกัน - วิธีการซ้อมและฝึกปฏิบัติในกลุ่มนักแสดงที่มีบริบทเฉพาะด้าน - การศึกษาเชิงเปรียบเทียบในการทำงานกลุ่มที่แตกต่างกัน - การฝึกซ้อมที่ก่อให้เกิดการบูรณาการหรือการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงาน - สมมติฐานที่อาจจะเกิดขึ้นต่อลักษณะกระบวนการฝึกปฏิบัติแบบเฉพาะเจาะจง - ผลที่เกิดขึ้นจากบริบทเฉพาะในการแทรกแซงของนักแสดง หรือการใช้วิธีการเฉพาะในกระบวนการแสดง - การเปลี่ยนแปลงของนักแสดงเชิงเทคนิควิธีการ ในบริบทต่างๆ หรือ ในช่วงเวลาที่เปลี่ยนผ่านไป	Performance รับรู้ได้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับบริบทของสถานการณ์/ Performance คือเหตุการณ์ทางสังคม/ Performance เกิดขึ้นได้ด้วยองค์ประกอบของพื้นที่ และ เวลา/ Performance มีความหมายหลายนัยยะ/ Performance มีความหลากหลายในรูปแบบ/ Performance สะท้อนเสียงอันหลากหลาย/ Performance แตกต่างกันได้ด้วยเงื่อนไขและองค์ประกอบทางศิลปะ

ดังจะเห็นจากตารางข้างต้น ที่หัวข้อการวิจัยทางด้านศิลปะการละครหรือศิลปะการแสดงนั้นสามารถเกิดขึ้นภายใต้กระบวนการสร้างสรรค์หรือเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงทั้งสิ้น ทั้งนี้ตารางข้างต้นนี้เป็นเพียงการยกตัวอย่างและชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์และเชื่อมโยงของหัวข้อวิจัยทางศิลปะการแสดงที่ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎี Performance Studies ในการกำหนดนิยามครั้งนี้ ADSA ได้มุ่งเน้นให้เกิดการขยายความที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการทำวิจัยศิลปะการละครในฐานะวิจัยศิลปกรรมและการสร้างสรรค์ผลงาน

ศิลปะการแสดงเป็นหลัก โดยรากของ Performance Studies ในเชิงมานุษยวิทยาหรือสังคมวิทยานั้นเป็นเพียงกระบวนการทัศนให้สามารถขยายและลงลึกในความเป็นศิลปะการแสดงที่นักวิจัยจะสามารถค้นหาผ่านการปฏิบัติ (practice) ได้

ADSA วิจัยการแสดง กับคำถามสำคัญ 3 ข้อ

การถกเถียงแลกเปลี่ยนในเรื่องของการวิจัยทางศิลปะการแสดงมีขึ้นอย่างยาวนานตั้งแต่ปี 1990 ภายในกลุ่มนักวิชาการของ ADSA นำโดย Alison Richards และ Bill Dunstone ซึ่งได้มีข้อกำหนดออกมาอย่างชัดเจน จากการประชุมสามัญประจำปีของ ADSA ว่าด้วย Performance as Research (PaR) ในปี 1992 สรุปใจความสำคัญได้ว่า ADSA มีนโยบายให้ ผลงานสร้างสรรค์ทางศิลปะการแสดง เท่ากับ รูปแบบหนึ่งของการวิจัย และ เทียบเท่ากับการตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณะ และการตีพิมพ์ลงวารสารวิชาการ (โดยมีเงื่อนไขเพิ่มเติมในการพิจารณา) ทั้งนี้ ADSA ยังจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อกำหนดเงื่อนไขมาตรการ กลไก แนวทางของวิจัยการแสดง และระบบการประเมินผลทางศิลปะการแสดงให้เป็นมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับชัดเจน มีความถูกต้องในระดับที่เทียบเท่ากับการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ และสนับสนุนการเผยแพร่องค์ความรู้เหล่านี้ให้แก่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมถึง สำนักคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (ARCS) และองค์กรที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

ADSA มีแนวคิดว่าการวิจัยการแสดงไม่ใช่เหรียญสองด้าน คือ ด้านที่เป็นศิลปะและด้านที่เป็นวิจัย การเลือกที่จะแยกการแสดงออกจากวิจัยให้เป็นสิ่งที่ต่างกันโดยสิ้นเชิงนั้นไม่ใช่จุดยืนและไม่เป็นประโยชน์ต่อวิจัยการแสดง ADSA เชื่อว่าศิลปะการแสดง ไม่สามารถแยกออกจากหลักการเชิงความคิดหรือทฤษฎีได้อย่างสิ้นเชิง หรือ หลักการแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ของศิลปะการแสดงก็ไม่สามารถอยู่ได้โดยปราศจากการปฏิบัติ โดยสามารถสรุปคำถามสำคัญเกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจวิจัยการแสดงได้ 3 คำถามได้แก่

คำถามที่ 1: วิจัยการแสดงต่างกับการวิจัยอื่น ๆ อย่างไร?

คำถามที่ 2: ศิลปะการแสดงอะไรก็ได้ = การวิจัย จริงหรือ?

คำถามที่ 3: วิจัยการแสดงจำเป็นต้องมีเล่มวิจัยหรือไม่ และจะต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง?

คำถามที่ 1: วิจัยการแสดงต่างกับการวิจัยอื่น ๆ อย่างไร?

วิจัยการแสดงนั้นมีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับการวิจัยในสาขาวิชาด้านอื่น ๆ คือ การเพิ่มพูนและส่งเสริมความรู้ โดยการสร้างองค์ความรู้ใหม่ (ซึ่งจะเป็นการวิจัยแบบบริสุทธิ์เพื่อค้นหาคำถามความรู้ใหม่) หรือ การนำเสนอการตีความจากมุมมองใหม่ ๆ ขององค์ความรู้เดิม (เป็นการวิจัยแบบประยุกต์ เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ และการตอบคำถามปัญหาใหม่ ๆ) ไม่ว่าจะเป็นการแสดง กำกับการแสดง ทฤษฎี การละคร การเขียนบท การออกแบบเพื่อการแสดง เป็นต้น โดยลักษณะสำคัญของวิจัยการแสดงที่อาจจะแตกต่างจากงานวิจัยอื่น ๆ คือ วิจัยการแสดง...

- ต้องเป็นการสะท้อนผลทางความคิดและการค้นหา
- ต้องตั้งคำถามที่ชัดเจนและเฉพาะเจาะจงในตัวเอง
- ต้องเปิดกว้างและยืดหยุ่นต่อการประเมินผลและการตั้งคำถามโดยบุคคลอื่น

เพื่อขยายกระบวนการทัศน์ของวิจัยการแสดงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น นักวิจัยสามารถมองเห็นกระบวนการวิจัยใน Performance ได้ว่า

Performance สร้างคำถามวิจัย

Performance เป็นวิธีการเก็บข้อมูล เพื่อตอบคำถามวิจัย

Performance เป็นวิธีการเผยแพร่ คำตอบ ข้อมูล ของงานวิจัย และ

Performance เป็นผลลัพธ์ของงานวิจัย

วิจัยการแสดงจึงเป็นไปตามโครงสร้างวิจัยในแบบ Heuristic Circle โดยเริ่มต้นจากการค้นหาคำถามประเด็นในเรื่องที่จะศึกษา ออกแบบโครงการโดยสะสมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตั้งคำถามของงานวิจัย สร้างสมมุติฐานที่เป็นไปได้จริง

สร้างสมมุติฐานในวิธีวิจัย ปฏิบัติและทดลองสมมุติฐานนั้นๆ (สะสมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง) วิเคราะห์ข้อมูล และ สรุปผล โดยลักษณะของ Heuristic Circle ที่กล่าวถึงนั้นคือ นักวิจัยการทดลองจะต้องผ่านเส้นทางเหล่านี้ในลักษณะวนไปเป็นวงกลมกันหอย ไม่ใช่เป็นเส้นเส้นเดียว ซึ่งในขณะที่กำลังวนอยู่ในกระบวนการนั้นความชัดเจนจะค่อย ๆ ปรากฏขึ้น โดยปกติมักจะดำเนินไปสองถึงสามรอบ ปฏิบัติ ซึ่งคล้ายกับการวิจัยแบบ Action Research ที่สมมุติฐานอาจจะถูกเปลี่ยนแปลง ถูกประเมิน ถูกทดสอบแล้วทดสอบอีก จนเชื่อมั่นได้ว่าได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นไปได้ แน่ใจว่าองค์ประกอบหลักต่าง ๆ จะยังคงอยู่ เช่น การพยายามสร้างขอบเขตการวิจัยให้กับหลักคิด ประเด็น หรือ ปัญหา ในด้านที่ศึกษาอยู่หรือที่ระบุไว้ จนถึงการเรียบเรียงและถอดความข้อมูลจากเส้นทางวงกลมกันหอยนั้น และจะต้องสามารถเผยแพร่ได้โดยถูกต้องและน่าเชื่อถือ

เมื่อการแสดงเป็นวิธีวิจัยหรือเป็นผลลัพธ์ของงานวิจัยจึงจำเป็นจะต้องมีกระบวนการวิจัยที่ชัดเจน มีสมมุติฐานที่ใกล้เคียงความจริงและมีความเป็นไปได้ นักวิจัยจะต้องเป็นผู้สังเกตการณ์ที่ดีและพร้อมที่จะกลายเป็นผู้ร่วมปฏิบัติ และเมื่อการแสดงเป็นปรากฏการณ์ที่กำลังจะถูกประกอบสร้างออกมา ผลงานนั้นอาจจะไม่เหมือนกับสิ่งที่คาดการณ์ไว้และอาจจะไม่เหมือนกับโครงการวิจัยอื่นที่ทำในเรื่องที่คล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตาม นักวิจัยจะต้องชัดเจนในคำถามหรือจุดมุ่งหมายที่ตนมีต่อการสร้างสรรค์ผลงาน และต้องยึดหยุ่นกับมุมมองของตนเองด้วย

คำถามที่ 2: ศิลปะการแสดงอะไรก็ได้ = วิจัย จริงหรือ?

Webb, Brienm และ Burr (2012) ให้ความเห็นว่า การกำหนดเงื่อนไขสำหรับผลงานสร้างสรรค์ทางศิลปะการแสดงในฐานะงานวิจัยย่อมกระทำได้ด้วยมุมมองทางมาตรฐานการวิจัย นโยบายและข้อตกลงทางการวิจัยของมหาวิทยาลัย นั้น ๆ เช่น เงื่อนไขในงานวิจัยระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก เป็นต้น ถึงแม้ว่าการสร้างมาตรฐานทางผลงานทางศิลปะที่เป็นเรื่องของปัจเจก

บุคคลและอาจเป็นเรื่องยากที่จะหาสมดุล แต่หลักการทางการวิจัยสามารถกระทำได้เพื่อจะแสดงออกถึงประโยชน์และคุณค่าในเชิงวิชาการและกระบวนการที่ได้มาซึ่งความรู้ การสร้างมาตรฐานทางการวิจัยด้านศิลปะการแสดงก็ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเทียบเคียงมาตรฐานในการทำวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เพราะสิ่งที่สำคัญกว่ามาตรฐานในรูปแบบการวิจัยคือการค้นหาคำถามความรู้ทางศิลปะ โดยการสร้างคำถาม (วิจัย) ที่ดี และความเข้าใจที่ว่า คำถามเหล่านั้นทำไม? เพื่ออะไร? อะไรคือขอบเขตและบริบทที่นักวิจัยจะใช้ในการค้นหาคำถามรู้นั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงกับการวิจัยถือเป็นกุญแจสำคัญในการทำความเข้าใจลักษณะของวิจัยการแสดง ADASA ได้ยกตัวอย่างประกอบ เช่น การเล่นละคร หรือ การออกแบบท่าเต้น เพียงอย่างเดียวนั้น ไม่ใช่หัวข้อวิจัย เช่นเดียวกับ การเล่นละครเกี่ยวกับ X หรือ การออกแบบท่าเต้นเกี่ยวกับ X โดยให้ X เป็นหัวข้อวิจัย ย่อมไม่ใช่วิจัยการแสดงอีกเช่นกัน เพราะเป็นการเน้นความสำคัญของโจทย์ X ที่ไม่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบในการสร้างสรรค์การแสดง⁴ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องแสดงให้เห็นผ่านผลงานการแสดงนั้น ก่อนที่จะวิเคราะห์ถึงโจทย์ X

ADASA เรียกร้องให้นักวิจัยการแสดงต้องมีความกล้าที่จะท้าทายทฤษฎี ต้องเข้าใจว่าทฤษฎีไม่ใช่กฎเกณฑ์ มีเพียงการเรียบเรียงหลักการและแนวความคิด โดยการอ้างกระบวนการทัศน์แบบญาณวิทยา (Epistemology) และคุณวิทยา (Axiology) ดังนั้น ทฤษฎีคือ เครื่องมือ ถึงกระนั้นนักวิจัยเองก็สามารถสืบเสาะค้นหาและอาจสร้างทฤษฎีใหม่ขึ้นได้ แต่ควรที่จะอยู่กับการสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรมโดยใช้หลักความคิดที่มีความเที่ยงตรง (Validity) ต่อการสร้างสรรค์ผลงาน ด้วยสายตาเชิงวิพากษ์ต่อทฤษฎีที่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติ

⁴ องค์ประกอบของการสร้างสรรค์การแสดง อาทิ การแปลและปรับบท การเลือกสรรองค์ประกอบต่าง ๆ ในเชิงสุนทรียะ การประยุกต์หรือเปลี่ยนแปลงในด้านทักษะการแสดง กระบวนการหรือวิธีการที่ใช้ในการสร้างสรรค์ การซ้อมและการทำซ้ำ เป็นต้น

ADSA ชี้ให้เห็นว่าความสำคัญของงานศิลปะการแสดงที่เป็นวิจัยอยู่ที่ความสามารถในการอธิบายให้เห็นถึงคุณค่าของการศึกษาผลงานชิ้นนั้นต่อผู้อื่นได้ โดยจะต้องตอบคำถามให้ได้ผ่านตัวผลงานด้วยจึงจะถือว่าเป็นงานวิจัยเพื่อไม่ให้เกิดความหมิ่นเหม่ว่างานศิลปะการแสดงอะไรก็ได้เป็นงานวิจัยทั้งหมด การที่จะทำให้งานวิจัยสร้างสรรค์เป็นงานวิจัยได้จริงนั้น นักวิจัยจะต้องมีสายตาสอดส่องต่อคำถามวิจัย และจะต้องเข้าไปอยู่ในพื้นที่ปฏิบัติ นั้น ๆ เพื่อทบทวน, สะท้อนผล, พิจารณาใหม่, ลองอีกครั้ง และต้องมีวิธีวิจัยที่ชัดเจน (ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นภายหลังในการถอดองค์ความรู้) และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ต่อนักปฏิบัติหรือศิลปินที่ได้สร้างสรรค์ผลงานไว้แล้ว (เทียบเท่ากับการทบทวนวรรณกรรมตามหลักวิจัย) มีความรู้ทางด้านภาษา นิยาม คำเฉพาะของด้านนั้นๆ และจะต้องอภิปรายหลักการและแนวคิดเพื่อความงอกเงยขององค์ความรู้ใหม่ หากแต่การชวนขวนขวายองค์ความรู้ใหม่นั้นอาจไม่ใช่สิ่งที่สำคัญที่สุด หรือ แม้กระทั่งการตอบคำถามที่เกี่ยวกับผลงานนั้น ๆ ได้ทั้งหมด ก็ไม่ใช่สิ่งจำเป็นอย่างที่สุด เพราะท้ายที่สุดแล้วผลงานการแสดงภายใต้การวิจัยจะต้องบ่งชี้และอภิปรายได้ถึงกระบวนการและขั้นตอนในการสร้างสรรค์การแสดงภายใต้แนวคิดหรือทฤษฎีนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร วิธีการในการสืบค้น ทดลอง และหาคำตอบในเรื่องนั้นเป็นอย่างไร และ ผลงานการแสดงที่ออกมาจะต้องถูกอภิปรายในฐานะงานวิจัยเพื่อถ่วงถ่วงองค์ความรู้ และทำให้องค์ความรู้ที่สามารถรับรู้ได้ผ่านการแสดงและการเขียนได้

คำถามที่ 3 : วิจัยการแสดงจำเป็นต้องมีเล่มวิจัยหรือไม่ และจะต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง?

เป็นที่ถกเถียงกันเป็นอย่างมากในปัจจุบันว่า วิจัยการแสดง นั้นควรมีหรือไม่ควรมีการเขียนเล่มประกอบการวิจัย โดย ADSA ได้ให้คำตอบไว้ว่า ตัวผลงานศิลปะการแสดงนั้นถือว่าเป็นการเผยแพร่ในตัว นั้นหมายความว่า การแสดงเป็นการสาธิตต่อสาธารณะโดยผ่านการดิชมและการเผยแพร่กระบวนการ

และเป็นผลลัพธ์ในตัวของมันเอง แต่การแสดงที่จะสามารถแสดงออกถึงกระบวนการ และผลลัพธ์ได้อย่างชัดเจนนั้นอาจไม่ได้พบกันได้ง่าย ๆ ซึ่งหมายความว่า ถ้าการแสดงนั้นไม่สามารถแสดงออกถึงวิถีคิดและความชัดเจนของกระบวนการวิจัยภายใต้การแสดงผลงานนั้น ก็จำเป็นที่จะต้องใช้วิธีการอื่น ๆ เช่น การเขียน เพื่อประกอบการอธิบายกระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานให้เป็นผลลัพธ์ในอีกทางหนึ่งได้ จึงจะถือได้ว่าเป็นงานวิจัย

เมื่อกำหนดให้ผลงานสร้างสรรค์ทางการแสดงเทียบเท่าผลงานวิจัยนั้น Richards (1992) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ความท้าทายของวิจัยการแสดง ประกอบไปด้วยสถานะของนักวิจัยที่ซับซ้อนและซ้อนทับ เช่น เป็นทั้งผู้มีส่วนร่วม, ผู้สังเกตการณ์ และผู้วิเคราะห์ผลงาน โดยฐานของวิจัยการแสดงมีความเป็น ญาณวิทยาที่ผสมผสานระหว่างทักษะทางกายและอารมณ์ซึ่งเน้นญาณหยั่งรู้ มีความแตกต่างจากความชัดเจนทางปัญญาในรูปแบบธรรมชาติวิทยา จึงจำเป็นที่จะต้องทำรายงานประกอบผลงานแสดงด้วย

แน่นอนว่า กระบวนการสร้างสรรค์ในวิจัยการแสดงนั้นมีความแตกต่างกัน ตามบริบทและเงื่อนไข เนื่องจากการสร้างสรรค์นั้นเป็นเหตุการณ์ที่มีความเป็น ส่วนรวมสูง มีการอยู่ร่วมกันของคนหลาย ๆ หน้าที่ จึงเป็นที่มาว่า กระบวนการสร้างสรรค์ของวิจัยการแสดงไม่ได้ให้ความสำคัญกับความเป็นมาตรฐานเดียวกัน ในวิธีการ แต่จะให้ความสำคัญกับการค้นหาและปฏิบัติจากจุดยืนที่แตกต่างกัน เนื่องจากนักวิจัยอาจจะเป็นผู้สังเกตการณ์ หรืออาจจะเป็นผู้อยู่ในกระบวนการ หรือ อื่น ๆ จึงสำคัญมากที่นักวิจัยจะต้องเป็นผู้ที่สามารถสะท้อนผลกับตนเองได้ (Self-reflexive) โดยค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ถูกวิจัยกับการเป็นนักวิจัย ระยะของการเรียนรู้ และ สิ่งที่กำลังสังเกตและศึกษา

การสะท้อนผลกับตนเองนั้นต้องอาศัยการบันทึกข้อมูลที่ดีด้วย การบันทึกข้อมูลในอุดมคตินั้นคือการเก็บข้อมูลทุกอย่างจากกระบวนการในทุกขั้นตอน แต่อย่างที่เราพบกันคือวิธีการแบบนี้ทั้งในเชิงหลักการและปฏิบัติทางการวิจัย การแสดง ไม่อาจเป็นไปได้จริง ดังนั้นนักวิจัยจำเป็นต้องตัดสินใจเลือกสิ่งที่

สำคัญและใกล้เคียงกับสิ่งที่ต้องการมากที่สุด การพยายามบันทึกภาพทั้งหมดเป็นชั่วโมง ๆ หรือ ใช้ภาพที่มีความละเอียดไม่เพียงพอในเชิงเทคนิค ก็ไม่สามารถที่จะเป็นเครื่องมือที่ดีได้ การเลือกเฟ้นจึงเป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อจดบันทึกเฉพาะสิ่งที่ทำให้เกิดความชัดเจนและทำให้การค้นหาสำเร็จลุล่วง การเลือกใช้วิธีการบันทึกแบบอื่น ๆ เช่น การเขียนบันทึกประจำวัน การวาดภาพ การสัมภาษณ์ แผนภาพ รูปถ่าย ฯลฯ เป็นที่มาของแหล่งข้อมูลอันหลากหลายและสำคัญที่อาจเกื้อหนุนในเชิงการตีความและเรียบเรียงในการเขียนเล่มประกอบการวิจัยได้อีกด้วย

นักวิจัยการแสดงและผู้ประเมินผลงานวิจัยการแสดง ควรตระหนักว่าการถอดองค์ความรู้ที่ออกมาเป็นงานเขียนนั้น ถือเป็นการตีความ ถอดความ แปลความ จากกระบวนการหรือผลงานสร้างสรรค์ออกมาแล้วชิ้นหนึ่ง และถือเป็นการแปรรูปของประสบการณ์สดนั้นด้วย ดังนั้นการนำเสนอองค์ความรู้ผ่านงานเขียนนั้นจะไม่เหมือนกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์หรือกระบวนการทัศน์แบบปฏิฐานนิยม (Positivism) เพราะลักษณะของความรู้ที่เกิดขึ้นในวิจัยการแสดงนั้นมีกระบวนการทัศน์ที่ใช้กระบวนการปฏิบัติและการแสดงเป็นทั้งวิธีวิจัยและการวิเคราะห์ขยายผลของงาน จึงจำเป็นต้องมีการถอดความประสบการณ์นั้นออกมาเป็นความรู้

องค์ประกอบในการเขียนผลงานหรือเล่มวิจัยการแสดงนั้น จะต้องมีข้อมูลในเชิงหลักการวิจัยทั่วไปที่ประกอบไปด้วย คำถามวิจัย คำนิยาม กระบวนการวิธีวิจัย ขอบเขต การบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ การสาธิต และการอภิปรายอย่างครบถ้วน แต่การเขียนอภิปรายวิจัยการแสดงนั้น มักจะให้ความสำคัญกับจุดมุ่งหมายและการเรียบเรียงข้อมูลวิจัย มากกว่าการพิจารณาถึงข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์หรือข้อมูลที่ขาดหายไปในวิธีวิจัย การกำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาประเมินผลงานในรูปแบบเล่มวิจัยนั้นจึงขึ้นอยู่กับสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ข้างต้น โดย ADSA ระบุให้ผู้ประเมินผลงานพิจารณาจากการเรียบเรียงข้อมูล เช่น

- วัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์ผลงาน,
 - ผลการศึกษาที่ได้จากบริบทหรือเงื่อนไขของผลงานแสดงนั้น (โดยมีองค์ประกอบของการทำวิจัย),
 - ความคิดเห็นและการวิเคราะห์ผลงานของผู้สร้างสรรค์ผลงาน (เพื่อประกอบการประเมินผล),
 - ลักษณะของวิธีวิจัย และลักษณะของแผนการดำเนินงานและวิธีการส่งหรือจัดแสดงผลงาน
 - เงื่อนไขอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการรับการประเมิน
- โดยให้ความสำคัญกับการเรียบเรียงข้อมูลข้างต้นมากกว่าการจัดเรียงข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบการเขียนเล่มวิจัยทั่วไป

ในมหาวิทยาลัยหลายแห่งของออสเตรเลีย อาทิ Western Australian Academy of Performing Arts, Edith Cowan University ยังให้การสนับสนุนการเขียนเอกสารประกอบการวิจัยที่เรียกว่า Exegesis ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก โดยให้นักศึกษาสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบหรือสร้างสรรค์รูปแบบการเขียนเล่มวิจัย ส่งเสริมลักษณะการเขียนที่มีความเป็นกวี ออกแบบรูปเล่มให้ประหนึ่งเป็นงานศิลปะ การเขียนเอกสารวิจัยให้อยู่ในรูปแบบ Interactive PDF และ สนับสนุนแนวทางการเรียบเรียงที่จะสะท้อนวิธีการวิจัยของผลงานนั้น ๆ ให้สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับการสร้างสรรค์ที่สุด แต่ท้ายที่สุดแล้ว การถอดองค์ความรู้และอธิบาย ไม่ว่าจะผ่านผลงานการแสดง การบันทึกข้อมูล และการวิเคราะห์ผลที่อยู่ในรูปแบบเอกสารประกอบการวิจัยนั้น จะต้องแสดงให้เห็นในเชิงวิเคราะห์และอภิปรายได้ว่าโครงการวิจัยนี้เกี่ยวข้องหรือมีผลต่อการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านนั้น ๆ อย่างไร และบทสะท้อนจากพัฒนาการของตนเองและสิ่งที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ครั้งนี้ด้วย

บทวิเคราะห์แนวทางวิจัยการแสดงในออสเตรเลีย จาก Performance Research สู่ Practice-led Research

อิทธิพลของทฤษฎีทาง Performance ที่มีผลต่อการวิจัยทางศิลปะการแสดงนั้น ถือเป็นแรงขับเคลื่อนหลักของทิศทางการวิจัยทางด้านศิลปะการแสดงและศิลปะการละคร โดยนักวิชาการของ ADSA เห็นว่าทฤษฎี Performance เป็นฐานที่ดีในการศึกษาและต่อยอดองค์ความรู้ทางด้านศิลปะการละคร (Theatre & Drama) ถึงแม้ว่าการเลือกหยิบยกมุมมองทาง Performance มาบางส่วนเพื่อช่วยขยายมิติทางความรู้ทางศิลปะการแสดงให้ชัดเจนขึ้นนั้นจะเป็นการวางรากฐานขั้นต้นที่สำคัญในการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดง แต่สิ่งที่จะต้องพิจารณาร่วมด้วยคือทิศทางของ ศิลปะการแสดง ในฐานะศิลปกรรมสร้างสรรค์ (Creative Arts) ที่ดูเหมือนว่าจะไม่ชัดเจนนัก หากศิลปะการละครต้องอยู่ภายใต้ทฤษฎี Performance การพัฒนาศิลปะการแสดงหรือศิลปะการละครในเชิงศิลปกรรมและในเชิงสุนทรียะนั้นก็อาจจะไปไม่ถึงสิ่งที่นักวิชาการทางศิลปะการแสดงมุ่งหมายอยู่ก็เป็นได้ ภายใต้หลักคิดของ Performance นั้นก็ยังไม่อาจช่วยขยายความทางด้านการวัดและประเมินผลของผลงานในเชิงศิลปกรรมได้ จึงเป็นสิ่งที่นักวิชาการออสเตรเลียจะต้องหาสมดุลของการใช้กระบวนการทัศน์เหล่านี้

ข้อสังเกตหนึ่งคือ เมื่อ ADSA กำหนดนโยบาย Performance as Research และระบุให้การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะการแสดงเป็นงานวิจัยนั้น อาจคาดการณ์ได้ในเบื้องต้นว่าเกิดจากมุมมองที่นักวิจัยคือศิลปินหรือนักปฏิบัติซึ่งมีความสามารถและทักษะปฏิบัติที่ดีอยู่แล้ว โดยการทำวิจัยการแสดงนั้นเป็นการพยายามถอดองค์ความรู้จากการปฏิบัติการนั้น ๆ เมื่อไม่มีการตั้งคำถามถึงระดับทักษะปฏิบัติของนักวิจัยในการสร้างสรรค์ผลงาน ก็กลายเป็นการตั้งข้อวิพากษ์ในเรื่องของประสบการณ์และการปฏิบัติที่ยาวนานหรือต่อเนื่องของศิลปินแทน เช่น ต้องทำมากเพียงใด นานแค่ไหน ถึงจะเหมาะสม จึงทำให้การยอมรับในทางปฏิบัติหรือในความเป็นศิลปินและทำให้เกิดความสับสนได้เช่น

กันว่า ผลงานวิจัยการแสดงไม่จำเป็นต้องมีผลงานสร้างสรรค์ที่ดีก็ได้ ซึ่งหากมองจากมุมมองของทฤษฎี Performance นั้นอาจเป็นไปได้ แต่หากมองมุมของความ เป็นศิลปกรรมแล้ว ความหมายของการต่อสู้ถึงคุณค่าของศิลปะการแสดงที่ เทียบเท่ากับการสร้างสรรค์ทางศิลปกรรมก็อาจถูกบิดเบือนไปด้วย

แนวโน้มของการวิจัยทางด้านศิลปะการแสดงในออสเตรเลีย จึงค่อยๆ เน้นการทำวิจัยในทิศทางที่เรียกว่า Practice-led Research หลักเล็งเห็นว่า Performance และใช้คำว่า Practice แทน โดยข้าพเจ้าเห็นว่าการเดินทาง ของออสเตรเลียที่ผลักดันงานวิจัยไปสู่ความเป็นศิลปกรรมนั้นได้แสดงออกให้ เห็นว่า กระบวนการมาก่อนกระบวนการทัศน์ เนื่องจากกระบวนการทัศน์นั้นสามารถ เปลี่ยนแปลงได้ และเพื่อหลีกเลี่ยงการกำหนดมาตรฐานทางการสร้างสรรค์ผลงาน และคำถามในเชิงทักษะของนักวิจัย จึงกลายเป็นเรื่องภายในตัวของศิลปินนักวิจัย ให้ไปสู่การหยั่งรู้ผ่านการปฏิบัติ จึงเป็นทิศทางที่วิจัยการแสดงของออสเตรเลีย พยายามเดินทางไปในปัจจุบัน

ตารางที่ 2: ประเภทการวิจัยทางการแสดง วิจัยวิจัย ผลลัพธ์ และ องค์ความรู้

ประเภทการวิจัย	วิธีวิจัย	ผลลัพธ์ที่จำเป็น	องค์ความรู้
Performance as Research (PaR)	กระบวนการ ทางการแสดง	การแสดง	ความรู้ใหม่ของการแสดง
Practice-based Research	กระบวนการ สร้างสรรค์และ ปฏิบัติ	บทความ หรือรายงาน	องค์ความรู้ใน มิติต่างๆ จากการปฏิบัติ หรือการแสดง
Practice-led Research	กระบวนการ สร้างสรรค์และ ปฏิบัติ	การแสดง และบทความ หรือรายงาน ประกอบ	การหยั่งรู้ภายใต้ การปฏิบัติทาง ศิลปกรรม

นักวิชาการออสเตรเลียมักใช้คำว่า Practice-led Research เพื่ออธิบายโครงการวิจัยที่มีการปฏิบัติ (practice) เป็นผลลัพธ์ที่แสดงออกถึงองค์ความรู้ใหม่ การปฏิบัติที่นำมาซึ่งปัญญาภายในและการหยั่งรู้ (insight) Smith และ Dean (2013, p.5) ให้คำอธิบาย Practice-led Research ว่า งานสร้างสรรค์ที่สามารถนำผู้ปฏิบัติเข้าไปสู่การหยั่งรู้ภายในผ่านกระบวนการปฏิบัติซึ่งสามารถเขียนออกมาได้เป็นงานวิจัย Practice-led Research จึงเป็นคำนิยามของรูปแบบการวิจัยที่ คำถามของการวิจัย ได้มาจากกระบวนการสร้างสรรค์, จัดการปัญหา, ทดลอง, ทดลองซ้ำ และมีการแลกเปลี่ยนภายในและผ่านตัวผลงาน โดยจะต้องมีผลงานการแสดงเป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องได้รับการประเมิน วิเคราะห์ ตรวจสอบ และสิ่งอื่น ๆ ที่สามารถประเมินได้เพื่อที่จะเผยแพร่และเชื่อมโยงองค์ความรู้ให้กับผู้อ่าน (ธนขพร กิตติก้อง, 2559, น.115)

ในท้ายที่สุดการต่อสู้ในการกำหนดมาตรฐานของการวิจัยทางด้านศิลปะการแสดงของออสเตรเลียนั้น ไม่เพียงแต่การหาพื้นที่เชิงหลักการวิจัยผ่านกระบวนการทัศน์ต่าง ๆ ที่จะเอื้อต่อธรรมชาติของศิลปะการแสดง แต่ยังเป็นการต่อสู้ภายใต้ความเป็นสถาบันการศึกษาที่มีกำหนดให้คุณค่าของงานวิจัยจะต้องก่อให้เกิดประโยชน์ในวงกว้าง ADSA เห็นว่าข้อโต้แย้งที่สำคัญกับการทำวิจัยการแสดงนั้นมักมาจากแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ที่เน้นถึงความรู้ในลักษณะสากล (Universal Standard of Truths) และการตั้งข้อสงสัยและยากที่จะยอมรับงานวิจัยที่ไม่สามารถประเมินผลได้ในลักษณะเชิงปริมาณ ว่า

- ญาณหยั่งรู้หรือความรู้ที่ได้จากผลงานสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงนั้นสามารถกลายเป็นองค์ความรู้ที่เที่ยงตรงและแท้จริงได้หรือไม่
- การตีความหรือถอดความของศิลปินนักวิจัยนั้นเป็นเพียงความคิดเห็น หรือ ความต้องการส่วนตัว หรือ สามารถเป็นประโยชน์และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผลงานวิจัยได้จริงหรือไม่?
- การนำหลักวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับการประเมินผลวิจัยที่มีความคิดเห็นและรสนิยมส่วนตัวอยู่ในวิธีวิจัย จะเป็นผลดีหรือไม่? หรือจะเป็นได้เพียงแค่จินตนาการ?

ซึ่งการวิจัยทางศิลปกรรมของออสเตรเลียในปัจจุบันนั้นยังคงต่อสู้เพื่อตอบคำถามและสร้างความเข้าใจดังกล่าวผ่านกระบวนการค้นคว้าขององค์ความรู้ทางศิลปกรรม และคุณค่าของงานวิจัยที่เกิดขึ้นจากการหยั่งรู้ภายในของปัจเจกบุคคล ดังนั้นทิศทางของ Practice-led Research จึงเป็นวิธีวิจัยที่จะรักษาสมดุลของการทำงานทางศิลปกรรมและวิจัยได้เห็นอย่างชัดเจนที่สุดในปัจจุบัน โดยไม่ละทิ้งความสำคัญของการเป็นศิลปะที่มุ่งเน้นญาณหยั่งรู้ และการอธิบายปรากฏการณ์ผ่านความเป็น Performance Research และเป็นทิศทางที่สำคัญในปัจจุบันที่นักวิจัยทางศิลปะการแสดงของออสเตรเลียกำลังมุ่งหน้าไป (ธนัพร กิตติกิจ, 2559, น.111-112)

บทสรุปสังท้าย

พัฒนาการของวิจัยการแสดง โดยเฉพาะศิลปะการละคร ในออสเตรเลียมีความน่าสนใจอย่างยิ่ง ตั้งแต่ผลกระทบจากการปฏิรูปการศึกษาและนโยบายรัฐบาล สู่การพยายามหาพื้นที่ผ่านทั้งองค์กรภายนอกและภายใน การร่วมกันสร้างการยอมรับโดยกำหนดเงื่อนไขและมาตรฐานทางการวิจัยไปพร้อม ๆ กับการศึกษาและหาสมดุลของงานวิจัยทางศิลปะการแสดง ทำให้ระยะเวลาเพียง 25 ปีที่ผ่านมา ออสเตรเลียกลายเป็นพื้นที่สำคัญในการเติบโตอย่างรวดเร็วในด้านวิจัยศิลปกรรมในระดับบัณฑิตศึกษา การเปิดพื้นที่เชิงวิชาการให้กว้างขวางและเปิดโอกาสในการถกเถียงอภิปรายนั้นย่อมขับเคลื่อนให้เกิดความชัดเจนในกลุ่มนักวิจัยของออสเตรเลียเองด้วย สิ่งสำคัญของการพัฒนาวิจัยการแสดงของออสเตรเลียคือความเชื่อมั่นของศิลปินนักวิจัยที่พยายามยืนหยัดในคุณค่าและกระบวนการทางศิลปะการแสดงว่า การปฏิบัติคือฐานขององค์ความรู้ที่สำคัญของความเป็นวิชาการด้านศิลปะการแสดง ด้วยความเข้าใจที่ว่างานวิจัยทางศิลปะการแสดงนั้นเป็นการนำไปสู่การเข้าใจบนรากฐานของประสบการณ์ การตีความและญาณหยั่งรู้ ยังคงเป็นหลักการที่สำคัญต่อนักวิจัยทางศิลปะการแสดงในการต่อสู้เพื่อให้ศิลปะการแสดงเทียบเท่าได้กับงานวิจัย ในท้ายที่สุด

นั้น ไม่มีอะไรที่จะสำคัญไปกว่าความพยายามทำให้งานวิจัยทางศิลปะเป็นประโยชน์ต่อศิลปินรุ่นใหม่ให้ได้มากที่สุดได้ และเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ทางศิลปะการแสดงของออสเตรเลียให้อยู่ในแนวหน้าของโลกได้

References:

ธนัชพร กิตติก้อง. (๒๕๕๙). Practice as Research in Performance:

การวิจัยสร้างสรรค์ด้านศิลปะการแสดง. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์*, ปีที่ ๘, ฉ. ๑, (หน้า ๑๐๕ – ๑๓๐).

Australasian Association for Theatre, Drama and Performance Studies (ADSA). (1992). *Appendix C ADSA Policy on Performance as Research*. Retrieved 1 November, 2016, from www.adsa.edu.au/research/performance-as-research/appendix-c/

Hadley, B. (2013). *Performance as Research Guidelines*. Retrieved 1 November, 2016, from www.adsa.edu.au/research/performance-as-research/

Harrold, R. (1991). *The Unified National System of Higher Education – Action in Haste and Repentance at Leisure*. Conference of the Australian Association of Research in Education.

Smith, H., Dean, R.T. (2010). *Practice-led Research, Research-led Practice in the Creative Arts*. Edinburgh University Press. Edinburgh.

Phillips, M., Stock, C., Vincs, K. (2008). *Dancing between diversity and consistency: Refining Assessment in Postgraduate Degrees in Dance*. Australia Learning and Teaching Council.

- Richards, A. (1995). *Performance As Research/ Research by means of Performance: A discussion paper*. Retrieved 1 November, 2016, from www.adsa.edu.au/research/performance-as-research/discussion-paper/
- Richards, A. (2009). *Performance as Research in Australia 1988-2007*. In Allegue ,L., Jones, S., Kershaw, B., Piccini, A. *Practice as Research in Performance and Screen*. Palgrave Macmillan, Hampshire.
- Strand, D.(1998). *Research in the Creative Arts. Evaluations and Investigations Programme Higher Education Division*. Retrieved 27 November, 2016, from <http://trove.nla.gov.au/version/45639248>
- Sullivan, G. (2010). Making space: The purpose and place of Practice-led Research. In Hazel, S. and Roger, T.D.(2010), *Practice-led Research, Research-led Practice in the Creative Arts*. Edinburgh University Press. Edinburgh.
- Webb, J., Brienm D.L., Burr, S. (2012). *Examining Doctorates in the Creative Arts: A guide*. Australian Association of Writing Programs, Canberra.
- Wilson, J. (2011). Creative Arts Research: A long path to acceptance. *Australian Universities Review*, Vol.53, No.2. Retrieved 27 November, 2016, from http://www98.griffith.edu.au/dspace/bitstream/handle/10072/45387/77973_1.pdf?sequence=1